

10è aniversari de la Fundació del Món Rural

2006-2016. Una dècada de canvis en un Món Rural viu

La competitivitat

Lourdes Viladomiu

DRUAB (equip de recerca en desenvolupament rural de la Universitat Autònoma de Barcelona)

El tema de la competitivitat s'aborda tradicionalment a tres nivells diferents: macroeconòmic, es a dir els elements que corresponen al conjunt del país, meso o sectorial i microeconòmic que correspon a les empreses. L'indicador bàsic del comportament de la competitivitat és l'evolució de la quota de mercat. Els factors que contribueixen en la competitivitat són molt variats i no hi ha fórmules o propostes que funcionin de forma universal.

Les propostes a Rural'06

Les directrius en quan a la competitivitat del sector agroalimentari català s'articulaven en tres àmbits: el primer sota la denominació "Innovació i formació per avançar", assenyalava la necessitat d'enfortir la informació, agilitzar la recerca afavorint la transferència de coneixements i adequar la formació a l'entorn canviant. El segon àmbit feia referència a l'empresa agrària i incloïa mesures bàsicament d'intervenció des de les administracions públiques per millorar el posicionament de les empreses i de l'entorn rural, i que afectaven a aspectes molt diversos. Per últim, el tercer àmbit sota el eslògan "De Catalunya al món" proposava una major projecció internacional del agro català i una reorganització de les cadenes de producte per aconseguir un millor repartiment del valor a les diferents etapes.

Els deu últims anys

Aquests últims deu anys han estat marcats per la profunda depressió econòmica que es va iniciar poc després de finalitzar el Congrés del Món Rural. El sector agroalimentari té un comportament anticíclic i per tant ha estat un sector en que les grans xifres no presenten davallades tan significatives com les que s'aprecien a altres sectors d'activitat. Emperò les repercussions de la crisi han estat importants tant en

l'actuació de les administracions públiques com en una reorganització de les empreses adequant-se als canvis que experimentaven els mercats i la creixent competència entre els actors.

Fent un repàs de les propostes en l'àmbit de la informació l'acompliment el trobem al ràpid augment dels usuaris de la xarxa Ruralcat (de aproximadament 5.000 a 30.000), però la proposta de crear un Observatori dins la FMR no s'ha plasmat. Cal assenyalar que els observatoris sectorials han treballat i que avui la informació disponible des d'el Gabinet Tècnic ha millorat substancialment. Els pressupostos públics per la recerca han patit una important retallada, i els de l'àmbit agroalimentari no son una excepció. Emperò el teixit organitzatiu (IRTA, CREDA,..) continua intacte i ha estat capaç d'aconseguir un elevat numero de projectes finançats per l'Estat espanyol, la Comunitat europea i el propi sector agroalimentari. La projecció d'aquest en termes de transferència tecnològica es molt mes difícil de valorar, el sector agrari continua indicant que aquest es insuficient.

En quan a formació l'activitat ha estat molt activa garantint una formació continuada temàticament molt amplia i en formats molt variats amb la incorporació de la formació on-line, semi-presencial, seminaris, grups d'emprenedoria, etc. D'altra banda el sector indica que l'assessorament es mes formal que real.

Les actuacions públiques més significatives per contribuir a la competitivitat de l'empresa agrària s'emmarquen dins els Programes de desenvolupament rural (PDR). El Contracte Global d'explotació (CGE) que es proposava es manté formalment viu però molt limitat en contingut. La PAC ha evolucionat en una direcció completament oposada de la que es pretenia amb el contracte, encara que el Pilar II ha guanyat participació pressupostaria. Les oficines comarcals continuen immerses en la paperassa que genera la continua reforma de la PAC i poc han pogut avançar en millorar la seva implicació a la zona i l'assessorament. En línia amb el que es proposava, la certificació inclou avui una part més gran de la producció sota el paraigües d'etiquetes de qualitat. La producció assegurada s'ha incrementat però sense rebre ajuts dins el CGE i la discriminació fiscal per beneficis ambientals s'ha oblidat.

En l'últim grup de propostes, els resultat més significatius s'obtenen en quan a les exportacions i la taxa de cobertura comercial dels sector agroalimentari. En deu anys hem passat d'exportar el 16% de la producció agroalimentària catalana al 27% i en el mateix període de temps i la taxa de cobertura del 67% al 99%. L'empresa catalana ha estat capaç de respondre al menor dinamisme del mercat interior augmentant la

presència als mercats globals. L'estructuració dels sectors en clústers, la integració dels ramaders i agricultors, les organitzacions professionals així com la professionalització de tots els actors s'han plasmat amb una extraordinària dinàmica de les exportacions. També aquests anys han manifestat la necessitat del proposat pacte entre els agents de la cadena agroalimentària, i que aquest sigui un instrument operatiu i no es limiti a un escrit per més que adopti la forma de llei.

El futur

Els deu anys de crisi han estat un bon laboratori per la incorporació de nous models de negoci en el continuat ajust als canvis en el consum i a les sensibilitats socials. Tres elements adquireixen avui un protagonisme que no tenien fa deu anys: la cura al medi ambient, la preocupació pels aliments i la salut i una nova imatge dels espais rurals.

En aquest marc s'ha d'orientar la informació, recerca i formació cap a una agricultura més sostenible i que permeti que els consumidors assumeixin les avantatges de la proximitat. El diàleg entre els actors ha de ser fonamental. Cal una plataforma d'apropament consumidor-productor.

L'orientació general de la PAC de la última dècada no s'ha mogut en la direcció d'enfortir la competitivitat i professionalització dels agricultors, ni tant sols en la simplificació burocràtica. La PAC d'avui no es la millor per Catalunya, però no es fàcil definir actuacions simples en una agricultura tant diversa, complexa i que garanteixi l'acceptació social. Cal una política productiva, però respectuosa ambientalment i amb resultats territorials fàcilment identificables.

Pel futur caldrà continuar insistint en un model català d'empresa agrària professional. Una empresa que pugui encabir la diversitat d'ingressos que avui fan viable el seu funcionament. Cal considerar la possibilitat de tirar endavant una empresa rural que s'adeqüés més a la realitat jurídica- econòmica dels agricultors catalans i que fos més apropiada pel recolzament de la política agrària.

La concentració i competència oligopolística en l'últim eslavó de la cadena agroalimentària, han comportat que la pressió de la comercialització s'hagi estès a tots els altres eslavons, estrenyen marges i generen sovint dificultats a algunes empreses. Per fer front cal continuar insistint en la necessària concentració de l'oferta, l'escurçament de les cadenes i l'accés directe al consumidor. Després d'anys de fort recolzament a les cooperatives, els resultats en termes d'increment de la seva dimensió, de la seva internacionalització i de la innovació són mediocres. Cal buscar

formules més àgils, potser caldria introduir formules de “food-hubs” o plataformes que permetessin acabar amb les rigideses que porta associat el cooperativisme.

L’exportació de productes de major valor afegit es un altre de les línies en que s’ha de treballar amb complicitat amb el sector de la restauració i la seva projecció global.